

DİJİTALLEŞMENİN MUHASEBE MESLEK MENSUPLARINA ETKİSİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ*

Doç. Dr. Abdulhamit EŞ^a
Ayşe ATASOY^b

Ampirik Araştırma
(Empirical Research)

*Muhasebe ve Vergi
Uygulamaları Dergisi*
Temmuz 2022; 15 (2): 247-279

ÖZ

Teknolojik yeniliklerin etkileşimlerinden olan dijitalleşme kavramı diğer tüm meslekleri doğrudan etkilediği gerçeği ile muhasebe mesleğini de yakından etkilemiştir. Bu çalışmada muhasebe meslek mensuplarının e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeylerinin e-dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyine etkisi incelenmiştir. Çalışmanın verileri Ankara'da faaliyet gösteren 403 muhasebe meslek mensubuna uygulanan anketle elde edilmiştir. Katılımcıların e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyleri, e-dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri 3 faktör olarak belirli demografik özelliklerine göre t testi ve Anova testi kullanılarak analiz edilmiştir. Ayrıca e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyinin e-dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyine etkisi regresyon analizi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; katılımcıların e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeylerinin, e-dönüşüm hakkında memnuniyet düzeylerinin ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeylerinin demografik özelliklere göre farklılık göstermediği ancak lisansüstü mezunlarının lisans mezunlarına göre kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Yapılan regresyon analizine göre, e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyinin e-dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyine pozitif ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyine negatif yönde anlamlı etkisi bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Dijitalleşme, E-Dönüşüm Bilgi ve Uyum Düzeyi, E-Dönüşüm Memnuniyet Düzeyi, Dijitalleşme Kaygı Düzeyi.

JEL Kodları: M40, M41.

APA Stili Kaynak Gösterimi:

Eş, A., Atasoy, A. (2022). Dijitalleşmenin muhasebe meslek mensuplarına etkisi: Ankara ili örneği. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 15 (2), 247-279.

* Makalenin gönderim tarihi: 25.07.2021; Kabul tarihi: 26.12.2021, iThenticate benzerlik oranı %9

^a Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Elemanı, es_a@ibu.edu.tr ORCID: [0000-0002-4120-0768](https://orcid.org/0000-0002-4120-0768).

^b Serbest Muhasebeci Mali Müşavir, ayseatasoy@outlook.com, ORCID: [0000-0002-6175-3474](https://orcid.org/0000-0002-6175-3474).

EFFECT OF DIGITIZATION ON THE ACCOUNTING PROFESSION: ANKARA CASE STUDY

ABSTRACT

The concept of digitalization, which is one of the interactions of technological innovations, has also affected the accounting profession closely with the fact that it directly affects all other professions. In this study, the effect of e-transformation knowledge and compliance levels of professional accountants on the level of satisfaction about e-transformation and the level of anxiety stemming from digitalization was examined. The data were obtained through a questionnaire that was applied to 403 professional accountants operating in Ankara. The e-transformation knowledge and compliance levels of the participants, their satisfaction levels about e-transformation, and their anxiety levels due to digitalization were analyzed as 3 factors using the t-test and ANOVA according to certain demographic characteristics. In addition, the effect of e-transformation knowledge and compliance levels on the level of satisfaction about e-transformation and the level of anxiety stemming from digitalization was analyzed by regression analysis. According to the findings obtained, it was seen that the e-transformation knowledge and compliance levels of the participants, their satisfaction levels about e-transformation and their anxiety levels due to digitalization did not differ with regard to the demographic characteristics, but the anxiety levels of the graduates were lower than those of the undergraduates. According to the regression analysis, the level of e-transformation knowledge and compliance has a positive effect on the level of satisfaction about e-transformation and a negative effect on the level of anxiety stemming from digitalization.

Keywords: Digitalization, Knowledge and Compliance Level of E-Transformation, Satisfaction Level of E-Transformation, Anxiety Level of Digitalization.

JEL Codes: M40, M41.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

The aim of the research is to reveal the effects of digitalization on the accounting profession, as well as measure the expectations, problems, and changes that the accountants will experience in the framework of e-transformation with the digitalization that will emerge in the future. The satisfaction levels of professional accountants from e-transformation, their level of knowledge and compliance with e-transformation, and their anxiety levels due to digitalization will differ according to their demographic characteristics, such as gender, education level, age, title, and professional experience. It is believed that this will have a positive effect on the level of satisfaction and a negative effect on the level of anxiety arising from digitalization.

Literature on Research

Studies on the accounting profession have focused on the factors affecting the accounting profession, the development of technology, the updates in the practice of the profession, and the newly emerging areas of expertise in the profession. In a study by Tenik (2019) 384 professional accountants

registered with İstanbul Chamber of Certified Public Accountants participated in the study. Within the scope of the study, it is recommended to provide continuous training on technological innovations to professional accountants. Education should be given continuously by professional chambers, Union of Chambers of Certified Public Accountants of Türkiye and universities. Accountants should follow technology closely while carrying out their accounting transactions. Suggestions are made for professional accountants to develop their own skills. Tekbaş (2018) conducted research on the effects of digitalization on the accounting profession and professional members, in which Financial Engineering was presented as a new concept proposal. The universe of the research consisted of Certified Public Accountant Interns, Public Accountants, Certified Public Accountants, and Sworn-in Certified Public Accountants. The prepared scale was applied to 471 people and explanatory factor analysis was performed on the collected data. In the research, the professional accountants stated that they would be aware of this digital change and support it together, and would make an effort to adapt to it. In the study, financial engineering was suggested as a solution. Kaya (2017) investigated the necessity of cloud computing in e-commerce for Small and Medium Enterprises (SMEs). It offered a “pay as you go” policy as a solution to the financial constraints of SMEs and digital inadequacy. She emphasized that a system room for financial information can be created with cloud computing systems. It will form a basis for SMEs in accordance with their financial situation. In a study conducted by Gökçen and Özdemir (2016), the application of “Electronic Invoice Registration System within the scope of e-government project in Turkey” was examined in parallel with the developments in the field of technology. It was stated that the advantages of the application were its easy access, archiving, cost, and control. Insufficient infrastructure, security, and legal obligation were stated as the negative aspects of the application of e-ledger and e-invoice.

Method of The Research

In this study, which was based on a quantitative research method, the survey method was used to collect primary data. The survey questions were prepared in three parts, and in the first part of the survey, the participants were informed, and in the second part, 6 questions were asked about their demographic characteristics. These questions were prepared to determine the personal characteristics of the participants in a way to determine the gender, age, educational status, professional title, income level, and professional experience of the participants. A questionnaire was prepared as a data collection tool in the study. In the study, which reached 403 participants in total, the questionnaires were conducted over the internet. Basic statistics were used to determine the problems with the expressions in the questionnaire, and t-test and ANOVA analysis were used to determine

the differences between the groups using SPSS. The statements in the questionnaire were prepared according to the literature and the research (Tekbaş, 2018) was used.

Findings of The Research

In this study, the effect of e-transformation knowledge and compliance levels of professional accountants on the level of satisfaction about e-transformation and the level of anxiety stemming from digitalization was measured. In a few of the questions asked to determine the knowledge level of the participants about some technological innovations, it was seen that they had an average level of knowledge about cloud computing and artificial intelligence, and the rate of those who did not know about the internet of things and blockchain was also high.

In the findings, which were examined in three categories, as e-transformation knowledge and compliance level, satisfaction level about e-transformation, and anxiety level due to digitalization, there was no difference in these categories according to gender. The women and men were generally satisfied with e-transformation. It was seen that the level of transformation knowledge and adaptation to the environment was 75% and their anxiety levels due to digitalization were low.

When the three categories were examined in terms of the education levels of the participants, it was seen that there was no difference between the level of satisfaction about e-transformation and the level of anxiety due to digitalization, but the level of e-transformation and compliance of the graduates was higher than that of the undergraduates. This result showed that the level of knowledge and compliance of professional accountants who had master's and doctorate degrees was higher; thus, they had up-to-date knowledge and skills on digitalization. When the e-transformation knowledge and compliance level, the level of satisfaction about e-transformation, and the level of anxiety arising from digitalization were examined according to the age of the professional accountants, there was no difference in any of the three categories according to the age values, and an average satisfaction level of 70% for all of the age groups was observed. It was observed that there was a knowledge and compliance level of 75% and an anxiety level of 50%. This showed that the participants in all age groups had a similar perception about digitalization.

When the level of e-transformation knowledge and compliance, the level of satisfaction about e-transformation, and the level of anxiety stemming from digitalization of professional accountants were examined, the only difference was observed in the level of anxiety stemming from digitalization. In this category, it was observed that the anxiety level of the individuals with an income of only 2000 TL or below was higher than in all of the other income groups. The main concern of this income group, which

consisted of accounting professionals working in paperwork and ancillary services, was the decrease or disappearance of the need for their own positions with digitalization. In addition, in the analysis made according to the titles and professional experience periods of professional accountants, no difference was found in the three categories according to all titles and professional experience periods.

In the regression analysis, when the relationship between e-transformation knowledge and compliance level, satisfaction about e-transformation and anxiety level arising from digitalization was examined, it was found that the level of e-transformation knowledge and compliance had a positive effect on the level of satisfaction about e-transformation, and a negative effect on the level of anxiety due to digitalization was observed. Accordingly, as the level of knowledge and compliance of professional accountants about digitalization increased, their satisfaction about digitalization increased and their concerns arising from digitalization decreased.

Conclusion

As a result of the research, it was determined that a hybrid system professional future awaits the members of the accounting profession in the field of digitalization, which is a necessity of the age. Moreover, a new model, which is competent in informatics, an expert in analysis, can guide the future in terms of consultancy, and is fully equipped with legal knowledge and economic knowledge, was formed, in addition to professional knowledge and equipment. In the application of the hybrid accounting system, which is a new model as a requirement of digitalization, the contributions of professional members, as well as professional organizations, to themselves and the profession are important in terms of adaptation to technological innovations. With this proposed new model, it is believed that those who are in the accounting profession will provide maximum benefit, value, and profit in the professional sense.

1. GİRİŞ

Günümüzde teknolojinin etkileri tüm meslekler üzerinde belirgin olarak hissedilmektedir. Teknolojik gelişmeler mesleklerin süreçlerini daha etkin ve yalın hale getirmiştir. İçinde yaşadığımız dijital çağ, yapay zekâ ve bulut sistemlerinin kullanımı sayesinde muhasebe mesleği daha etkin bir değişim görmektedir.

Günümüzde İnternet, sistemde var olan, henüz yapılandırılmamış veriyi toplamaya ve analiz etmeye izin verebilmektedir. Toplayabildiğimiz veri miktarı, “Nesnelerin İnterneti” (Internet of Things) tarafından yönlendirilerek, katlanarak artmaktadır (Ergüden vd. 2018: 141-142). Cisco’ya göre, 2020 yılında internete bağlı cihazların sayısı dünyadaki insanların sayısının üç katı olacaktır (Evans, 2011: 5).

Muhasebe mesleğinin endüstri 4.0 teknolojisi ile birlikte yeniden yapılanacağı değiştirilemez bir süreçtir. Bilgi teknolojisi ile birlikte muhasebe mesleğinde teknolojik yenilikler, mesleği analiz ve yorumlamayı yapabilecek, işletmelere karar alma sürecinde daha önemli aşamalara getireceği bir gerçektir.

2. DİJİTALLEŞME VE MUHASEBE MESLEĞİ

“Dijitalleşme, (İng: Digitization ya da digitalization, Alm: Digitalisierung) ulaşılabilir bilgilerin herhangi bir cihaz yardımı ile kullanılabilir veriler haline dönüşme şeklidir (<https://tr.wikipedia.org>). Dijitalleşme, mevcut kaynaklardan bilgiye ulaşarak bilgisayarlar aracılığı ile okunulabilmesi ve sisteme aktarılması işlemleri şeklinde de tanımlanabilir. Bir başka tanımda dijitalleşme; verilerin elektronik araçlar yardımı ile sayılar formuna dönüştürülmesidir. Diğer bir yönden dijitalleşmenin gelişmiş elektronik sistemlerin teknolojik boyutta daha hızlı, daha geniş kapsamlı bilgilere daha az işgücü ile erişmek olduğu söylenebilir (Yücel ve Adiloğlu, 2019: 52).

Dijital dünya, sistematik bir dönüşüm süreci ile birlikte istenilen tüm bilgilerin sisteme aktarılmasını, form yapısının istenilen şekle uyumlanmasını sağlamaktadır. Dijital dönüşüm, var olan yapıların form değiştirmesi, yani verimliliğin artması, güvenilirlik düzeyi ve ortak çalışma kültürünün yaygınlaşmasına zemin oluşturmaktadır. Tüm bu dijital dönüşüm sürecinin avantajı olarak azalan maliyetlerde göz ardı edilememelidir (Eğilmez, 2019).

2.1. Endüstri 4.0 ve Dijitalleşme Kavramı

Endüstri 1.0 olarak tanımlanan birinci endüstri devrimi ile el sanatlarına dayalı üretim tarzından makineye dayalı üretim tarzına geçilmiştir. Bu dönemde, şehirleşme, okuryazarlık oranı, kitle iletişim araçlarının kullanımı artmıştır (Yılmaz, 2004: 22).

Yazılı kaynaklarda birinci endüstri devriminin 1750'lerden 1850'lere kadar geçen zaman dilimini kapsadığı, İktisatçı Arnold Toynbee'nin de yaşadığı döneme önemli katkısı olmuştur (Gimpel, 1997). Birinci endüstri devriminin diğer endüstri devrimlerinden ayıran en önemli özelliğinin buhar makinelerinin üretimde kullanılmasıdır.

Sanayileşmede yaşanan ilk devrimin öncüsü İngiltere olup, izleyen yıllarda Amerika Birleşik Devletleri benzer yenilikler yaşanmaya başlamıştır. 1870-1914 dönemlerinde ikinci endüstri devrimi etkilerini göstermiştir (Mokyr, 1998: 57).

Endüstri devrimlerinden ikincisinin ayırt edici yönü üretimde elektrik enerjisinin kullanılmasıdır. Buharlı makinelerin üretimde etkin hale gelmesi olarak bilinen birinci endüstri devrimini, elektrik enerjisinin üretimde etkinliği ile ısı ve ışık elde edilmesi ve üretime katkıları ikinci endüstri devrimindedir (Freeman ve Soote, 2003: 363).

Endüstri devrimlerinden üçüncünün diğerlerinden ayıran özelliği gelişen teknolojinin üretimde kullanılması, dijitalleşmenin üretime etkisinin başlamasıdır. Bilgisayarların etkin kullanımı endüstriyel robotların geliştirilmesi ve internet üçüncü endüstri devrimi yeniliklerindedir (Freeman ve Soote, 2003: 365).

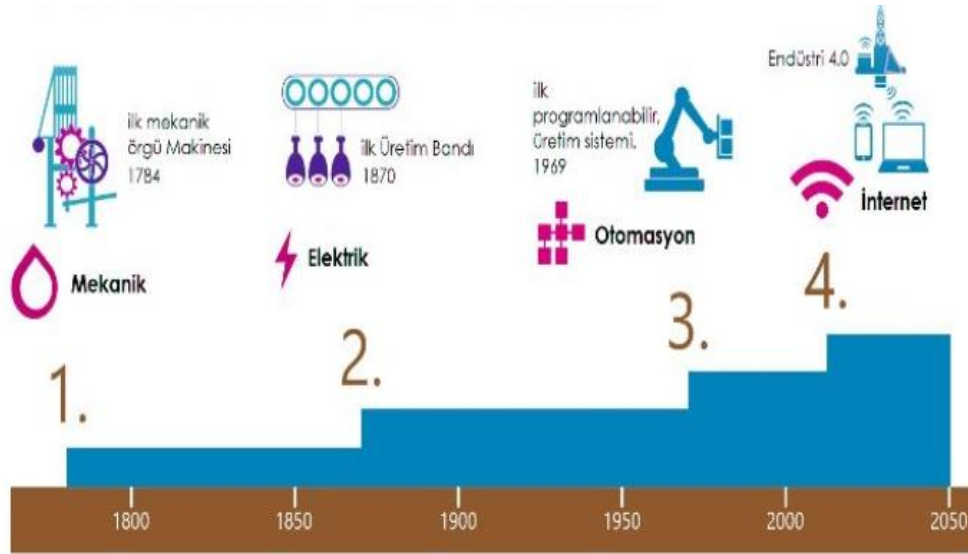
Sanayileşmenin dördüncü aşaması olarak bilinen Endüstri 4.0, doğu ülkelerinde meydana gelen endüstriyel yenilikler ve gelişmelerin Avrupa ülkelerinde küresel krizin yarattığı faktörler ile ilk defa Almanya'daki Sanayi Fuarı'nda dijitalleşme sürecinin başlamasına neden olmuştur. Öncelikle Almanya ve devamında gelişmiş ülkelerin endüstriyel üretimde dijital dönüşüm başlamıştır (Gabaçlı ve Uzunöz, 2017: 166-167).

20. yüzyıla gelindiğinde makineleşme artmış ve üretilen ürünlerin benzerliği devamında kitlesel kişiselleştirme kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu sürecin devamında da kişisel bilgisayarların ve internetin yaygınlaşması ile dijitalleşme kavramı önem kazanmıştır. Buharlı makinelerin kullanıldığı 18. ve 19. yüzyıllarda tarım toplumundan sanayi toplumuna doğru dönüşüm yaşanmış, 20. yüzyılda ise bilgi teknolojilerinin artması sonucu sanayi toplumundan bilgi toplumuna doğru değişim göstermiştir (Şeker, 2005: 388).

Genel olarak tüm endüstrilerde tamamen dijitalleşmiş şirketlerin, tamamen dijitalleşmemiş şirketlerden faaliyetler, araçlar, bilgi paylaşımı ve iletişim konusunda daha etkili oldukları gözlemlenmiştir. Bu stratejik avantajları yakalamak için şirketlerin inovasyon stratejileri olmalı ve dijitalleşme yoluyla işlerini hızla entegre edebilecek nitelikleri bulunmalıdır. Dijitalleşme sürecine başarılı şekilde uyum sağlayan şirketlerin çalışanlarına dijital teknikleri etkili bir şekilde kullanabilmeleri konusunda daha fazla bilgi sağladıkları da belirtilmiştir (Kane vd. 2015: 33).

Endüstri 4.0 ile birlikte uygulanmaya başlayan teknolojik gelişmeler muhasebe mesleği ve denetim faaliyetlerinde de nesnelerin interneti, sensör okuyucular ve veri aktarımını kolaylaştıran bilgi teknolojileri, Akıllı Fabrikaların sistemine entegre edilen bu bilgiler devamında, sektörler bazında veri ağlarına kaydedilerek ülkelerin genel veri sistemine aktarılıp denetime hazır hale gelecektir. Öğrenen ve birbirleriyle iletişime geçebilen, etkileşimli nesnelere, bağımsız denetim ile muhasebe uygulamalarının da fark yaratacağıdır (Antepli, 2018: 370).

Şekil 1: Endüstri 4.0

(Kaynak: <https://www.stendustri.com.tr/endustri-40-uygulamaları>)

2.2. Endüstri 4.0'ın Getirdiği Yeni Kavramlar

Endüstri 4.0 ile birlikte hayatımıza birçok yeni kavram girmiştir. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Nesnelerin İnterneti (Internet of Things- IoT): Günlük yaşamda insanların ihtiyaç duyduğu ve kullandığı tüm nesnelerin internet yardımı ile birbiri ile etkileşime geçmesi olarak tanımlanabilir. Nİ (kullanımının kazandırdığı yenilikler (Gabaçlı ve Uzunöz, 2017: 155); üretim aşamalarında kullanılan tüm ekipmanların internet bağlantısı ile yapılandırılarak robotlar yardımı ile kontrollü üretimin gerçekleşmesi, istenilmeyen bir durum yaşandığı takdirde üretime müdahale edilebileceği, otomatik gerçekleşen üretim “Fabrikalarda gerçekleşen üretim ve yönetim süreci akıllı robotlar sayesinde gerçekleştirilebilecektir. İstenmeyen durumlar söz konusu olduğunda üretim otomatik olarak durdurulabilecektir. Bu sayede üretimin etkileşimli etiketler ve sensör okuyucular ile ürünlerin kendi kendini yönetmesine imkân tanıyacaktır.

Akıllı Robotlar: Robot kelimesi ilk kez Capek'in "Rossum's Universal Robot" isimli oyununda kullanılmıştır. Çek filozof ve oyun yazarı Karel'in 1922 yılında kaleme aldığı bu oyunda Robot kelimesinin kullanılmasının nedeni Çek dilinde işçi, esir gibi anlamlarının olmasından kaynaklanmaktadır. Günümüzde mekatronik olarak isimlendirilen, en yaygın otomotiv sektöründe kullanılan, diğer sektörlerde esnek üretime imkân sağlayan kullanımı oldukça yaygınlaşan robot teknolojisi, makine ve elektronik birleştirilmesi ile ortaya çıkan yeni bir kavramdır. Endüstriyel üretimi arttırdığı, verimli kıldığı söylenilebilir (Davutoğlu vd., 2017: 554).

Bulut Bilişim Sistemi (Cloud Computing): Tanım olarak "sınırlı bir yönetimsel çalışma ile ya da bir servis sağlayıcısının destekleriyle hızlı bir şekilde tahsisi yapılan, bir ağ sağlayıcı ile isteğe bağlı olarak verilen depolandığı, istenildiğince erişimi mümkün kılan modelleme" olarak ifade edilmektedir (Mell ve Grance 2011:2). Bulut bilişim, basit bir tanımla bilgi ya da bilginin bilgisayarımızda değil de internet ortamında depolanması ile gereksinim anında ağ üzerinden erişim sağlanarak kullanılmasıdır (Aksu 2017:83).

Yapay zeka: *"Yapay zekâ, nesnelere internetinden elde edilen verilerin izlenmesi, analiz edilmesi ve anlamlı uygulamaların çıkarılmasını sağlamaktadır. 1990'ların sonlarına kadar yapay zeka bulunduğu şartlar gereği gelişme gösterememiştir. Ancak IBM tarafından yapılan Deep Blue isimli bilgisayarın Satrançta kazanması ile önemli yerlere gelmiştir. Yapay Zeka'nın asıl gelişmesi 2010 yılında yaşanmaya başlamıştır. Yapay zekayı iki gruba ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki ydz yani yapay dar zeka'dır. Yapay dar zeka insanların sadece tek işlem üzerinde yoğunlaşmasıdır. İkincisi ile ygz yani yapay geniş zeka olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca yapay geniş zeka geliştirilmesi en zor gruptur"* olarak ifade edilmektedir (Stone. vd. 2016: 12). İnsan zekâsı süreçlerinin makinelerle olan simülasyonudur. Burada makine olarak tanımlanan - araç bilgisayar sistemleridir.

Blok Zinciri: Blok zinciri (Blockchain) teknolojisi, ilk olarak Bitcoin teknolojisinin ardında tanıtılan sistemdir. Satoshi Nakamoto tarafından 2008 yılında ortaya çıkan Bitcoin, güvenilir bir üçüncü tarafa ihtiyaç duymayan, merkezi olmayan dijital ödeme sistemi olarak önerilmektedir. Birçok bilgisayarda işlemlerin hareket kayıtlarını yapmak için kullanılan merkezi olmayan, dağıtık ve halka açık bir dijital defteri kebirdir. Birbirini takip eden tüm blokların ve ağın mutabakatı değişmediği sürece kayıtlar geçmişe dönük olarak değiştirilemez (Karajovic vd., 2019: 321).

2.3. Muhasebe Mesleğinin Gelişimi

Muhasebe kelimesi Türkçe'ye Arapça'dan, sayma ve aritmetik anlamındaki 'hisap' kelimesinden türetilen, hesaplaşmak ve hesap bilimi manasına gelen "muhasaba" kelimesinden geçmiştir. Literatürde muhasebe kavramının

birçok tanımı mevcuttur. Başkalarının ihtiyacını karşılanmak üzere mal veya hizmetlerin üretimini yapan ekonomik birimler işletme olarak tanımlanmaktadır (Mucuk 1993:17). "*Muhasebe, ekonomik bir varlık olan işletme ile ilgili kararlara temel olarak bilgilerin üretilebilmesi için söz konusu işletmenin aktif ve pasifinde değişme yaratan, parayla ifade edilen tüm işlemleri tanımlayan, kaydeden, sınıflandıran, özetleyen ve analiz ve yorum sonuçlarıyla birlikte işletmeye faydalı olabilmesini sağlayan bir süreç olarak tanımlanmaktadır*" (Cemalcılar ve Önce, 1999:3, Sevilengül, 2005: 11).

Muhasebe tarihçileri tarafından M.Ö. 3.400 tarihlerinde Mısır'da I. ve II. sülale zamanlarından kalma kayıtlar muhasebe tarihin ilk işlemleri olarak kabul edilir. Bu kayıtlar papirüsler üzerine yazılmış hesaplaşma metinleri, hesap icmalleridir. Nil vadisindeki bu bulguları M.Ö. 2.000'li yıllarda Mezopotamya'da kil tabletler üzerine yazılmış bulunan hesap kayıtları izlemektedir. Daha sonra, M.Ö. 490'lı yıllarda bugünkü İran'da, İmparator Darius'un zamanındaki muhasebe düzeninden söz edilmektedir (Güvemli, 1994: 103).

Basit kayıt sisteminden, çift taraflı kayıt sistemine geçişin ilk başlangıcı 14.yüzyıl sonu ile başlayan süreçte Pacioli tarafından maliyet analizlerinin başlangıcı Avrupa ya yayılmıştır.

Öte yandan Pacioli günlük defter, büyük defter ve ajandaların sayfalarının numaralandırarak, sorumlu mercilerin tasdik etmesi gereğine de işaret ederek iç kontrolün faydası üzerine durulmaktadır. Tahsilatı şüpheli olacak alacakların *karşılık* ve duran varlıkların amortisman tutarının ayırımı temelini belirtmektedir. Bilanço ile hesapların oluşturulurken en fazla nakitten en aza doğru bir sıra izlenmesi temelini işaret etmektedir (Yalkın, 2001:20).

Muhasebe mesleğinin gelişiminde, tarihsel süreçten ziyade muhasebe anlayışındaki gelişmeler oldukça önem kazanmıştır. Ancak muhasebe anlayışındaki gelişmeler de muhasebe tarihi içinde olmuştur. Ekonominin gelişmesi ile birlikte toplumlarında muhasebenin gelişmesine ihtiyacı oldukça artmıştır.

Çift taraflı kayıt yönteminin Pacioli tarafından İtalya'da kitap haline getirilmesi ve yöntemin kullanımı matbaanın da etkisiyle başta Avrupa olmak üzere tüm dünya ülkelerine yayılmaya başlamıştır. Ülkemizde uygulanan muhasebenin temelini oluşturan çift taraflı muhasebe sistemi Pacioli'nin eseridir. O günden bu yana özellikle 20. yüzyılda muhasebe alanında önemli gelişmeler olmaktadır. En önemlilerinin yönetim ve maliyet alanındaki gelişmeler olduğu söylenebilir. 20. yüzyılın sonlarına doğru insan kaynakları, enflasyon, uluslararası muhasebe alanlarında da gelişmeler olmuştur. Yeni teknik ve raporlamalar geliştirilmiştir. (Güzel, 2010: 1). Ülkemizde muhasebenin bugünkü aşamalara gelmesi emek ve

uzun zaman almıştır. Muhasebe tarihimize bakıldığında, Cumhuriyetin ilk dönemlerinde, muhasebe alanında Osmanlı İmparatorluğu döneminden kalma bir uygulama mirası mevcuttur. Söz konusu miras, Fransız Ticaret Kanunundan uyarlanan 1850 tarihli Kanunname-i Ticaret (Ticaret Kanunu)'dur. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ve Cumhuriyetin ilanından sonra, 1960 yılına kadar ülkemizde Alman etkisi görülmektedir.

Alman kanunları dilimize çevrilerek uygulanmaktadır. Özellikle Sümerbank için hazırlanan muhasebe sistemi çoğu devlet teşekkülleri tarafından benimsenmeye başlanmıştır. 1972 yılında ise tek düze sistemi tüm devlet teşekkülleri tarafından uygulanmaya başlanmıştır. Ayrıca tek düze sistemi sayesinde işletmeler geleceklere için sağlam adımlar atılmıştır. Sermaye piyasası kurulu tarafından sırası ile kendine tabi işletmeler için 1983 yılında Mali tablolar için formlar ve 1984 yılında genel hesapları için hesap planı yayınlanmıştır. Bu sayede tek düze sistemi ile doğru orantıda hareket edilmiştir. 1993 yılında ise Maliye Bakanlığı tarafından işletmelerin düzenli olarak kullanabileceği tek düzen muhasebe sistemi yürürlüğe girerek uygulanmaya başlanmıştır.

1989 yılında Türkiye'de muhasebe uygulamalarının geliştirilmesi açısından, çok önemli bir gelişme olarak kabul edilen 3568 sayılı Kanun¹ yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun'un 1. maddesi ile muhasebe mesleği uygulayıcıların unvan tanımları yapılarak Türkiye de tek çatı altında T.Ü.R.M.O.B (Türkiye Muhasebeciler Odalar Birliği) yapılanmalar yasa kapsamında başlamıştır.

Muhasebe mesleği, uzmanlık alanları geniş olmakla birlikte, denetim ve muhasebe, özel ve kamu işletmelerine ait ekonomik faaliyetlerinin yasa kapsamında kural ve ilkelere bağlı olarak tarafsız, objektif bir yaklaşım ile finansal ve ekonomik faaliyetler bütününde ticaret hayatına yön veren, işletmelerin karar alma noktasında etkili bir konuma gelmiştir (Gökgöz ve Zeytin, 2012: 69)

2.4. Dijitalleşmenin Muhasebecilik Mesleğine Etkileri

Muhasebe mesleği, teknolojik yeniliklere, hızlı uyarlanan mesleklerden birisidir. Bu nedenle muhasebe mesleğinin yeni tanımının muhasebe veri bilimcisi olarak önerilmektedir (Erturan ve Emre, 2018:162).

Dijitalleşme sonucunda muhasebe mesleği ve sistemleri de değişiklik göstermektedir. Eskiden muhasebe için defter tutmanın çok önemli olduğu bilinmektedir. Ancak zamanla dijitalleşme ile birlikte muhasebenin bilgisayarın keşfedilmesi ile bilgisayar ortamına taşındığı görülmektedir. Muhasebe mesleğini icra edenler, bilgi teknolojisinin yaptığı gelişmeler nedeni ile yeni becerileri öğrenmeye yönlendirmiştir. Muhasebe mesleğinde en belirgin teknolojik yenilikler Gelir İdaresinin

elektronik uygulamaları başladığı ve yakın gelecekte tüm uygulamaların dijital ortamda gerçekleşeceği öngörülebilir. Muhasebe mesleği tarihine bakıldığında kâtiplik ile başlayan mesleğin gelişmeleri elektronik ortamda yapılan beyan sistemi (hazır beyan sistemi) ve yeni nesil yazar kasa gibi kavramların teknolojik gelişmeler sonucunda hayatımıza girdiği görülmektedir.

Endüstri 4.0'le beraber muhasebe mesleğinde finansal bilgi kullanıcılarına etkin güvenilir ve eşzamanlı bilginin finansal tablolara yansıtıldığı ve kolaylıkla bu bilgilere erişimin sağlanacaktır(Yürekli vd., 2016: 300).

Amerikalı yazarlar Daniel Susskind ve Richard Susskind'ın yayınladıkları makalede"HepimizMuhasebeMesleğininSonunuBiliyoruz"(<https://www.amphilsoc.org/sites/default/files/201811/attachments/Susskind%20and%20Susskind.pdf>) yazarak muhasebenin gelecekte yaşayacağı değişime dikkat çekmeye çalışmaktadır. Yazar teknolojik gelişmelerin meslekleri değiştireceğini düzenlenmesi gerektiğini ön görmektedir. Uluslararası muhasebe firmaları yüksek denetim araçlarını yüksek teknoloji neticesinde geliştirmek için yüksek harcamalar yapmaktadır. Ayrıca teknolojik gelişmeler sonucunda muhasebe mesleğinin gelecekte karşılaşılabileceği riskler ile bu riskleri değerlendirmek için dijitalleşme, bulut sistemleri gibi alanlarda çalışmalar yapmaya başlamaktadır"(Fırat, 2004: 204).

Türkiye'de muhasebe alanında 2005 yılında e-beyanname (elektronik beyanname) ile başlayan e-dönüşüm (elektronik dönüşüm) sürecinde elektronik ortamda bulunan düzenlemelerin yetkili kuruluşu Gelir İdaresi Başkanlığı'dır. Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan tebliğler ile elektronik defter ve hazır beyan sistemleri ve uygulamaları geliştirmiştir.

Dijitalleşme ile birlikte yakın gelecekte muhasebe, mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirlik mesleğini yapanlar mesleki yeterliliğin sadece mevzuat ve uygulama olmadığı, yeni teknolojileri kullanma berecisi ile birlikte fırsata dönüşeceği gerçeğini göz ardı etmemelidir.

Buhar makinesinin icadının bulunduğu 1700 lü yıllardan daha eski geçmişte bulunan muhasebe, paranın ve ticaretin kullanılması ile önemi ortaya çıkmıştır. Muhasebe mesleğinin çözmeyi amaçladığı temel iş sorunlarına ve hedeflerine kökten farklı yaklaşımlar sağlamaktadır (Hollander vd., 1999).

İşletmelerin öncelikli ihtiyaçlarından birkaç tanesi olarak en hızlı zamanda rehberlik ve danışmanlık olduğu, bütün bunları gelişen teknolojik yeniliklerin yaratıcısı insan olduğu değişmez bir gerçektir (Yücel ve Adiloğlu, 2019:52).

Muhasebe meslek uygulayıcılarının endüstride yaşanan yenilikleri etkin, doğru ve verimli olarak kullanabilmelerini dijital muhasebe okuryazarlığı yetkinliğine ulaşabilmesi sistem kullanmada en çok ihtiyaç duyulan model tanımlamasıdır (Tekbaş vd., 2018:1-3).

3. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Muhasebe mesleği üzerine yapılan çalışmalarda muhasebe mesleğini etkileyen faktörler, teknolojinin gelişmesi, mesleğin uygulanmasında yaşanan güncellemeler, meslekte yeni ortaya çıkan uzmanlık alanları üzerine odaklanılmıştır.

Bozkurt (2019) tarafından yapılan “Muhasebe meslek mensuplarının mesleki sorunlarının tespitine yönelik bir araştırma” adlı çalışmasında Araştırmanın evreni, Türkiye’deki muhasebe mensuplarıdır. TÜRMOB verilerine göre 02.01.2017 tarihi itibarıyla Türkiye’de toplam 9.559 SM ve 90.040 SMMM olmak üzere 99.599 muhasebeci meslek mensubu bulunmaktadır. Muhasebe meslek mensuplarına ulaşmada basit tesadüfi örnekleme seçim yöntemi uygulanmış ve bir ay içerisinde 538 adet katılımcıdan geri dönüş sağlanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, muhasebe meslek mensuplarının çeşitli sorunlarının olduğu ve bazı sorunlarının demografik değişkenlere göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Muhasebe meslek mensupları oluşan iş yoğunluğu nedeniyle hafta sonu çalışmak ve uzun saatler çalışmak zorunda kalarak özel hayata zaman ayıramayarak mesleğini icra etmek zorunda kalmışlardır. Muhasebe meslek mensuplarının sorunlarının muhasebe bilgilerinin güvenliğini olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Buradan hareketle, devlet ve toplum arasındaki köprünün yani muhasebe mesleğinin ve ürettiği bilgilerin sıhhati için sorunların ilgili olduğu kesimlerce sorunların çözümü için çalışmalar ve uygulamalar oluşturulması gerekmektedir. TÜRMOB’un en çok sorun olarak görülen “haksız rekabet konusu” için mücadele etmek adına yazılım uygulaması gibi uygulamalar, yazılımlarla iş ve işlemlerin kontrolü ve azaltılması konularında çalışmalar yapılması; ekonomik, işletmelerin sürdürülebilirliği ve sağlıklı verilerin zamanında ve doğru sunulması için ilgili kesimlere (mükelleflere) sorumluluklarının hatırlatılması anlamında seminer ve eğitimlerin verilmesi gerekliliği bulunmaktadır.

Tenik (2019) tarafından yapılan "Teknolojik Gelişmelerin Muhasebe Mesleğine Etkileri: Muhasebe Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Uygulama" adlı çalışma yapılmıştır. Çalışma kapsamında İSMMMO kayıtlı 384 muhasebe meslek mensubu ile görüşme sonrası elde edilen bulguların değerlendirilmesi sonucunda; muhasebe meslek mensuplarına teknolojik gelişmeler sonucu ortaya çıkan gelişmeler ile ilgili olarak üniversiteler, muhasebe elemanlarının bağlı oldukları odalar ve

TÜRMOB tarafından sürekli olarak eğitimin verilmesi, teknolojik gelişmelerinin getirdiği yeniliklerin isteklendirici olması ve bir istek olarak sunulması, gelen yorumlara bağlı olarak zorunlu hale getirilmesi, muhasebe meslek mensuplarının görevlerini icra ederken gelecekte sorun yaşamamaları açısından teknolojik gelişmelere adapte olabilmek için kendisini sürekli bu konuda geliştirmeleri ve yaratıcılıklara açık olmaları, teknolojik gelişmeler paralelinde muhasebe süreçleri kolaylaştığı için meslek elemanlarının kendi becerilerini geliştirmeleri gerektiği gibi bir takım öneriler geliştirilmiştir.

Tekbaş (2018) tarafından yapılan “Dijitalleşmenin Muhasebe Mesleğine Ve Meslek Mensuplarına Etkileri Üzerine Bir Araştırma Ve Yeni Bir Kavram Önerisi: Mali Mühendislik” adlı çalışmada SMMM Stajyeri, SM, SMMM ve YMM oluşturmaktadır. Hazırlanan ölçek 471 kişiye uygulanmış ve toplanan verilere açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Araştırma neticesinde muhasebe meslek mensupları bu dijital değişimin farkında olmak birlikte desteklemekte ve uyum sağlamak için çaba göstereceğini belirtmektedir. Çalışma da çözüm olarak “mali mühendislik” önerilmektedir.

Kaya (2017) yapılan ve Bulut Bilişimin Kobiler için e-ticaretteki gerekliliğinin açıklanmaya çalışıldığı bir çalışmada, kısıtlı finansmana ve dijital yetersizliğe sahip KOBİ için özgü Bilişim Sistemlerinde maliyet faktörünün çok önemli olduğu Bulut Bilişim Sistemlerinin bu kapsamda, özellikle "kullandığın kadar öde" politikası, işlemci hızı, bünyesinde finansal bilgilere yönelik sistem odası oluşturması ve sunduğu bir dizi imkânlar ile KOBİ'ler için bir finansal dayanak durumunda olduğu ifade edilmektedir. Araştırma verilerinden yola çıkarak, Bulut Bilişim Sistemlerinin, KOBİ'lere özgü gerekliliği, sağladığı altyapı ve sunduğu imkânlarla, ortaya konmuştur.

Gökçen ve Özdemir (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, teknoloji alanında yaşanan gelişmeler paralelinde “Türkiye’de e-devlet projesi kapsamında Elektronik Fatura Kayıt Sistemi” uygulamasını incelenmiştir. Uygulamanın sağlamış olduğu avantajlar kolay erişim, arşivleme, maliyet, denetime olanak sağladığı belirtilmiştir. Altyapı yetersizliği, güvenlik, yasal zorunluluk ise e-defter ile e-faturanın uygulamasının olumsuzlukları olarak ifade edilmiştir.

4. YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmada amaçlanan “dijitalleşmenin muhasebe meslek mensuplarına etkisini” ortaya koymaktır. Muhasebe meslek mensuplarının dijitalleşme ile

birlikte beklentilerini, sorunlarını ve e-Dönüşüm çerçevesinde yaşayacakları değişimleri ölçmektir.

4.2.Araştırmanın Kapsamı

Araştırma Ankara ilinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları oluşturmaktadır.

4.3.Anakütle ve Örneklem

Araştırmanın ana kütesini, Ankara ilinde ,943 Serbest Muhasebeci (SM), 12897 Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM), toplamda 13840¹ muhasebe meslek mensubu oluşturmaktadır. Krejcie ve Morgan (1970)'e göre 0,05 örneklem hatası için evren büyüklüğünün 75.000 birimden büyük olması durumunda 382, evren büyüklüğünün 1.000.000 birimden büyük olması durumunda ise 384 örneklem büyüklüğü yeterli kabul edilebilir. Araştırmaya 403 kişi katılmış, ulaşılan örneklemin evreni temsil ettiği söylenebilir.

4.4.Araştırmanın Yöntemi

Nicel araştırma yöntemine dayanan çalışmada birincil veri toplamak amacıyla anket yöntemi benimsenmiştir. Uygulanan anketin içeriğinin oluşturulmasında (Tekbaş, 2018), çalışmasından faydalanılarak, literatüre göre hazırlanmıştır. Her biri beşli likert tipinde olan ölçekler, “çevrimiçi anket” yardımıyla oluşturulmuş, gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra anket son halini almıştır.

Anketin birinci bölümde araştırma içeriği hakkında bilgi, ikinci bölümde araştırmacı tarafından yapılandırılmış olan kişisel bilgilere yönelik sorulara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde muhasebe meslek mensuplarının e-dönüşüm hakkındaki memnuniyet tutumuna ilişkin 6 adet soru, e-dönüşüm bilgi düzeyi ve uyum tutumlarına ilişkin 5 adet soru, dijitalleşmeden kaynaklı kaygı tutumlarına ilişkin 4 adet soru sorulmuştur. 18 adet soru beşli likert tipi ölçek kullanılarak oluşturulmuş “Kesinlikle Katılmıyorum” (1), “Katılmıyorum” (2), “Kısmen Katılıyorum” (3) “Katılıyorum” (4) “Kesinlikle Katılıyorum” (5) bu sorulara ilave olarak 2 adet çoktan seçmeli sorulmuş soru bulunmaktadır.

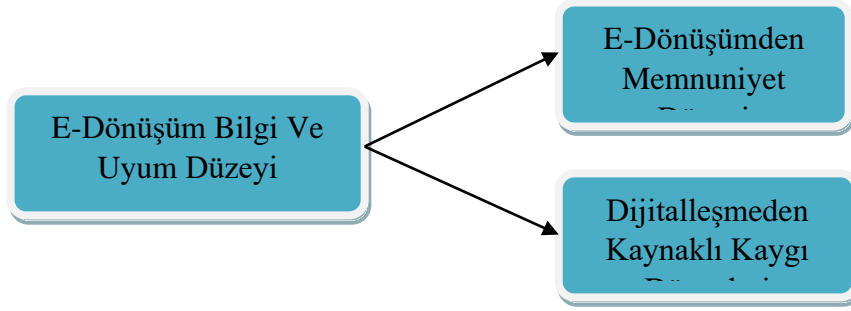
Ankette yer alan ifadelere temel istatistiklerinden, sorunların gruplar arasındaki farklılıklarının tespiti için ise T- testi ve Anova analizi, korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır. Değerlendirmelerde SPSS programı kullanılmış ve istatistiksel anlamlılık sınırı olarak $p < 0,05$ kabul edilmiştir.

¹ [https://www.turmob.org.tr/istatistikler/c8172e63-2bef-4919-a863-86e403bfd0a/meslek-mensubu-dagilim-tablosu-\(sm-smmm\)](https://www.turmob.org.tr/istatistikler/c8172e63-2bef-4919-a863-86e403bfd0a/meslek-mensubu-dagilim-tablosu-(sm-smmm)) (E.T.01.06.2021)

4.5. Araştırma Modeli

Araştırmada muhasebe meslek mensuplarının e-dönüşümden memnuniyet düzeyleri, e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri olmak üzere 3 değişken kullanılmış ve bu değişkenlerin birbiri arasındaki ilişkileri aşağıdaki modelde verilmiştir.

Şekil 2: Araştırma Modeli

4.6. Araştırma Hipotezleri

Muhasebe meslek mensuplarının e-dönüşümden memnuniyet düzeyleri, e-dönüşüme bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeylerinin demografik özellikler olan cinsiyet, eğitim durumu, yaş, unvan ve mesleki deneyim sürelerine göre farklılık göstereceği ve e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyinin e- dönüşüm memnuniyet düzeyi üzerinde pozitif ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi üzerinde negatif etkisi olacağı düşünülmektedir. Bu önsözlerle göre araştırma hipotezleri aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

Hipotez_{1,2,3}: Kadın ve erkek muhasebe meslek mensuplarının e-dönüşümden memnuniyet düzeyleri, e-dönüşüme bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır

Hipotez_{4,5,6}: Muhasebe meslek mensuplarının eğitim durumuna göre e-dönüşümden memnuniyet düzeyleri, e-dönüşüme bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır

Hipotez_{7,8,9}: Muhasebe Meslek Mensuplarının yaşlarına göre e-dönüşümden memnuniyet düzeyleri, e-dönüşüme bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır

Hipotez_{10,11,12}: Muhasebe Meslek Mensuplarının unvanlarına göre e-dönüşümden memnuniyet düzeyleri, e-dönüşüme bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır

Hipotez_{13,14,15}: Muhasebe Meslek Mensuplarının gelir durumuna göre e-dönüşümden memnuniyet düzeyleri, e-dönüşüme bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır

Hipotez_{16,17,18}: Muhasebe Meslek Mensuplarının mesleki deneyim sürelerine göre e-dönüşümden memnuniyet düzeyleri, e-dönüşüme bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır

Hipotez₁₉: E-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyinin e- dönüşüm memnuniyet düzeyi üzerinde pozitif etkisi vardır.

Hipotez₂₀: E-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyinin dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi üzerinde negatif etkisi vardır.

5.BULGULAR

Çalışmanın bu kısmında katılımcıların demografik özelliklerinin dağılımı verildikten sonra, kullanılan değişkenlerin faktör analizi bulguları, demografik özelliklere göre farklılık test bulguları ve değişkenler arasında kullanılan korelasyon ve regresyon analiz bulguları verilmiştir.

5.1.Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcıların cinsiyeti, yaşı, öğrenim durumu mesleki unvanı,gelir düzeyi ve mesleki tecrübe süreleri gibi demografik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo-1 de gösterilmiştir;

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Bulgular

Demografik Bilgiler		N	%
Cinsiyet	Kadın	201	49,9
	Erkek	202	50,1
Yaş	18-29	45	11,2
	30-40	151	37,5
	41-50	118	29,3
	51 ve üstü	89	22,1
Öğrenim Durumu	Lisans	314	77,9
	Lisansüstü	89	22,1
Mesleki Unvan	SMMM Stajyeri	76	18,9
	SMMM	287	71,2
	YMM	6	1,5
	Muhasebe Meslek Elemanı	34	8,4
Gelir Düzeyi	2000 ve aşağısı	31	7,7
	2001-3000	49	12,2
	3001-4000	49	12,2
	4001-5000	52	12,9
	5001 Üzeri	222	55,1
Mesleki Tecrübe	1-5	74	18,4
	6-10	87	21,6
	11-20	120	29,8
	21 ve üstü	122	30,3
Toplam		403	100

Katılımcıların %49,9 oranında kadın, %50,1 oranında erkek katılımcı olduğu gözlenmiş ve cinsiyet dağılımında eşit bir dağılım gerçekleşmiştir. Katılımcıların % 37,5 oranında 30-40 yaş aralığında oldukları, %29,3 oranında 41-50 yaş aralığında olan katılımcıların 2.sırada oldukları, %22,1 oranında 51 yaş ve üstü, % 11,2 oranında 18-29 yaş aralığında katılımcı olduğu gözlenmiştir.

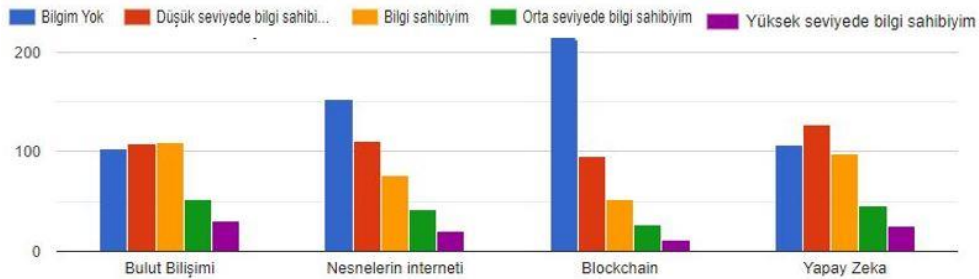
Katılımcıların %77,9 oranında Lisans eğitimi almış oldukları ve %22,1 oranında Lisans Üstü eğitim almış oldukları görüşmüştür. Mesleki unvan bölümünde %71,2 oranında S.M. Mali Müşavir Ünvanı ile oldukça yüksek bir oranda katılım sağlandığı, %18,9 oranında S.M.M.M. Stajyer , %8,4 oranında muhasebe meslek elemanı, %1,5 oranında Yeminli Mali Müşavirin katıldığı ve oldukça az sayıda olduğu gözlenmiştir.

Gelir düzeyi 5 alt gruba ayrılmış, en yüksek katılım oranının %55,10 oranında 5001 TL üzeri gelire sahip kişilerden oluştuğu, %12,9 oranında 4001- 5000 TL aralığında geliri olan katılımcılar olduğu, % 12,2 oranında aynı oran ve sayıda 2001-3000 ile 3001-4000 TL seviyesinde gelirleri olduğu, %7,7 oranında en az gelir düzeyine sahip katılımcının olduğu, bu durumda genel olarak muhasebe mesleği icra edenlerin gelir seviyelerinin 5,000 TL üzerinde olduğu söylenilebilmektedir.

Katılımcıların mesleki tecrübe süreleri incelendiğinde %30,3 oranında 21 ve üzeri tecrübeye sahip, %29,8 oranında 11-20 yıl süre ile çalışanların ikinci sırada olduğu gözlenmiş olup, %21,6 oranında 6-10 yıl çalışma sürelerinin olduğu, en az deneyime sahip katılımcıların %18,4 oranında 1-5 yıl çalışma tecrübelerine sahip olduğu, dolayısıyla eşit bir dağılım sergilendiği, katılımcıların mesleki tecrübe süresi olarak 4 alt sınıflandırmadan katılım yaptıkları gözlenmiştir.

Ayrıca katılımcılara Dijitalleşmenin muhasebe mesleğine etkisinin araştırılmasında 2 adet açık uçlu soru sorulmuştur. Bunlardan birincisi olan katılımcıların teknolojik yeniliklere ait bilgi düzeylerini ölçmek amacıyla sorulan soruya verilen cevaplar aşağıdaki Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Katılımcıların Teknolojik Yeniliklere Ait Bilgi Düzeyleri

Bulut bilişim konusunda bilgi sahibi olmayan, düşük seviyede bilgi sahibi olan ve orta seviyede bilgi sahibi olan katılımcıların oranlarının birbirine yakın oldukları gözlenirken, %10 oranında katılımcının ise yüksek oranda bilgi sahibi olması şeklinde yanıtladığı, Nesnelerin İnterneti konusunda katılımcıların %59 oranında bilgisinin olmadığı, Blockchain konusunda katılımcıların %79 düzeyinde bilgi sahibi olmadıklarını ifade ettikleri gözlenmiştir. Yapay zekâ konusunda katılımcıların bilgi seviyelerine bakıldığında; çoğunluğunun düşük seviyede bilgi sahibi olduğu, bilgisi olmayan ve bilgi sahibi olanların oranlarının birbirine yakın olduğu, yüzde 12'lik kısmının orta seviyede ve yüzde 6'lık kısmının ise yüksek düzeyde bilgi sahibi olduğu görülmektedir.

E-dönüşüm yeniliklerinden hangi kanaldan haberdar olduklarına yönelik sorulan ikinci açık uçlu soruya bakıldığında katılımcıların birden fazla kanaldan haber aldıkları görülmüştür. Buna göre; 298 katılımcı sosyal medyadan yenilikleri takip ederken, 198 katılımcı Gelir İdaresi Başkanlığı E-posta Bilgilendirmesiyle ve 218 katılımcı da Meslek odaları sms bilgilendirmesi ile yenilikleri takip ettiğini belirtmiştir.

5.2.Verilerin Normallığı ve Faktör Analizi Sonuçları

Verilerin normal dağılıp dağılmadığını test eden SPSS programı ile Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri ile analiz edilmiştir. Significance değeri 0,05 değerinden büyük olduğundan ($0.827 > 0,05$) veriler normal dağılmıştır.

Çalışmada kullanılan e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi, e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi ölçeklerine ait KMO değerleri, Barlett's testi p değerleri ve açıklanan varyans değerleri aşağıdaki Tablo 3'te verilmiştir. Elde edilen KMO katsayılarının 0,70'ten büyük olması elde edilen veri büyüklüğünün faktör analizi için yeterli bir büyüklükte olduğunu göstermektedir (Sharma 1996: 116). Barlett test değerinin 0,05'ten küçük çıkması da elde edilen verilerin faktör analizine uygunluğunu göstermektedir (Akgül, 2003: 428).

Tablo 3: Ölçeklerin KMO ve Barlett's Testi Değerleri

Ölçekler	N	KMO Değeri	Barlett's Testi p değeri	Açıklanan Varyans Değeri	Cronbach Alfa Katsayısı
E- Dönüşüm Hakkında Memnuniyet Düzeyi	6	0,745	0,000	0,5487	0,79
E- Dönüşüm Bilgi ve Uyum Düzeyi	5	0,735	0,000	0,5289	0,83
Dijitalleşmeden Kaynaklı Kaygı Düzeyi	4	0,761	0,000	0,5145	0,78

Faktörlerde açıklanan toplam varyans değerlerine bakıldığında e- dönüşüm hakkında memnuniyet ölçeğinde bu değer 0,5487, e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyinde 0,5289 ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi ölçeğinde ise 0,5145 olarak hesaplanmıştır. Sosyal bilimlerde toplam varyans değerinin % 40 ile % 60 arasında olması yeterli kabul edilmektedir (Karagöz, 2017: 404). Ölçeklerin iç tutarlık değeri olarak bilinen ve bir kavramı ölçen soruların kendi içerisindeki uyum değerini ifade eden Cronbach alfa bakıldığında e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyinde 0,83 ile yüksek derecede güvenilir, e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi ölçeğinde bu değer 0,79 ile ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi ölçeğinde ise 0,78 ile oldukça güvenilir olduğu görülmektedir (Karagöz, 2017: 445)

Tablo 4: Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Bileşen Dönüştürüm Matrisi	Faktörler		
	1	2	3
Teknolojik gelişmeler gelecekte muhasebe mesleğinde yeni kariyer imkânları sağlayacaktır.	0,745		
Dijital teknolojiye olan yatkınlık ile muhasebe mesleğinde çalışanların gelir düzeyinde artış meydana gelecektir.	0,727		
Dijital teknolojinin muhasebe mesleğine pozitif etki sağlayacağını düşünüyorum.	0,727		
Teknolojik gelişmeler ile muhasebe mesleğine olan ilgi ve istek artmaktadır.	0,694		
Dijitalleşme ile birlikte muhasebe işlemlerindeki iş yükü azalmaktadır.	0,682		
Dijitalleşme ile birlikte muhasebe mesleğinde haksız rekabet azalmaktadır.	0,667		
E-Dönüşüm uygulamalarında yeterli donanım sahibim.		0,778	
Teknolojik yeniliklerin muhasebe mesleğine uyumu basit ve anlaşılırdır.		0,718	
Dijitalleşme ve e-dönüşüm yeniliklerini desteklerim.		0,712	
Dijitalleşme ile birlikte muhasebe mesleğinde geçmiş deneyimlerim de faydalı olacaktır.		0,699	
Teknolojik yenilikleri yakından takip ederim.		0,674	
E-dönüşüm ile muhasebe mesleğinde riskli işlemler yaptığımı düşünüyorum.			0,862
E-dönüşüm ile muhasebe mesleğinde riskli işlemler yaptığımı düşünüyorum.			0,756
Teknolojik yenilikler uygulama aşamasındaki bilgi ve beceri seviyeme güvenmiyorum.			0,684
E-dönüşüm sürecinde muhasebe uygulamalarında kendimi yeterli hissetmiyorum.			0,680

Açıklayıcı toplam varyans tablosu incelendiğinde 15 maddelik ölçekte 1 öz değerinden büyük üç faktör gözlenmiştir. Bu üç faktörlü ölçme aracı ile ölçülen özelliğin %60'ının ölçüldüğü gözlenmiştir. Bu da oldukça uygun bir varyanstır.

5.3. Demografik Özelliklere Göre Farklılık Testi Sonuçları

Çalışmanın bu kısmında E- Dönüşüm Hakkında Memnuniyet düzeyi, E- Dönüşüm Bilgi ve Uyum düzeyi ve Dijitalleşmeden Kaynaklı Kaygı Düzeyi ölçeklerinin muhasebe mensuplarının cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir durumu, ünvan ve mesleki deneyim süresi değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermedikleri analiz edilmiştir. Demografik değişkenler için yapılan Kolmogorov-Smirnov normallik test sonuçlarına göre cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim düzeyi ve yaş değişkenlerinde normal dağılım gözlemlenirken katılımcıların ünvanları değişkeninde normal dağılım olmadığı belirlenmiştir. Buna göre cinsiyet ve eğitim durumu gibi iki gruplu verilerin karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t testi kullanılırken, yaş, eğitim durumu, gelir durumu ve mesleki deneyim süresi değişkenlerinde Anova Testi ve ünvan değişkeninde ise Kruskal Wallis testi uygulanmıştır.

Muhasebe meslek mensuplarının cinsiyetlerine göre e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyleri, e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında % 95 güvenirlilik düzeyinde anlamlı bir fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Muhasebe Meslek Mensuplarının Cinsiyetlerine Göre T- Testi Farklılık Sonuçları

Faktörler		N	Ortalama	Std. Sapma	P (Sig.)
E- Dönüşüm Hakkında Memnuniyet Düzeyi	Kadın	201	3,58	0,90	,623
	Erkek	202	3,54	0,85	
E- Dönüşüm Bilgi ve Uyum Düzeyi	Kadın	201	3,68	0,64	,315
	Erkek	202	3,74	0,65	
Dijitalleşmeden Kaynaklı Kaygı Düzeyi	Kadın	201	2,75	0,90	,218
	Erkek	202	2,63	0,95	

Muhasebe meslek mensuplarının cinsiyetlerine göre e-dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyleri, e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında p değerleri 0,05'ten büyük olduğundan % 95 güvenirlilik düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durumda H_1 , H_2 ve H_3 hipotezleri reddedilmiştir.

Muhasebe meslek mensuplarının eğitim durumuna göre e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyleri, e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında % 95 güvenirlilik düzeyinde anlamlı bir fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Muhasebe Meslek Mensuplarının Eğitim Düzeyine Göre T-Testi Farklılık Sonuçları

Faktörler		N	Ortalama	Std. Sapma	P (Sig.)
E- Dönüşüm Hakkında Memnuniyet Düzeyi	Lisans ve Altı	314	3,52	0,84	,094
	Lisansüstü	89	3,70	0,95	
E- Dönüşüm Bilgi ve Uyum Düzeyi	Lisans ve Altı	314	3,94	0,69	,014
	Lisansüstü	89	4,14	0,65	
Dijitalleşmeden Kaynaklı Kaygı Düzeyi	Lisans ve Altı	314	2,71	0,90	,409
	Lisansüstü	89	2,61	1,01	

Muhasebe meslek mensuplarının eğitim durumuna göre e-dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında p değerleri 0,05'ten büyük olduğundan % 95 güvenirlilik düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durumda H_4 ve H_6 hipotezleri reddedilmiştir.

E-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyleri faktörüne göre bakıldığında p değeri (0,014) 0,05'ten küçük olduğundan H_5 hipotezi kabul edilerek, muhasebe meslek mensuplarının eğitim durumuna göre bu faktörde gruplar arasında % 95 güvenirlilik düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Grupların ortalama değerlerine bakıldığında lisansüstü mezunlarının e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi (4,14) lisans ve altı mezunlarının e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyinden (3,94) daha yüksektir.

Muhasebe Meslek Mensuplarının yaşlarına göre e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyleri, e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında % 95 güvenirlilik düzeyinde anlamlı bir fark olup olmadığı Anova testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 7.'de verilmiştir.

Tablo 7: Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaşlarına Göre Anova Testi Farklılık Sonuçları

Faktörler		N	Ortalama	Std. Sapma	P (Sig.)
E- Dönüşüm Hakkında Memnuniyet Düzeyi	18-28	45	3,3553	,84358	,153
	29-38	151	3,5268	,88742	
	39-48	118	3,5809	,90869	
	49 ve üstü	89	3,7076	,81006	
E- Dönüşüm Bilgi ve Uyum Düzeyi	18-28	45	3,7556	,68475	,165
	29-38	151	3,7801	,61134	
	39-48	118	3,6051	,64766	
	49 ve üstü	89	3,7034	,68232	
Dijitalleşmeden Kaynaklı Kaygı Düzeyi	18-28	45	2,6278	,95884	,415
	29-38	151	2,7897	,95004	
	39-48	118	2,6208	,93754	
	49 ve üstü	89	2,6404	,85692	

Muhasebe meslek mensuplarının yaşlarına göre e-dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyleri, e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında p değerleri 0,05'ten büyük olduğundan % 95 güvenirlilik düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durumda H_7 , H_8 ve H_9 hipotezleri reddedilmiştir.

Muhasebe Meslek Mensuplarının unvanlarına göre normal dağılım olmadığından, e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyleri, e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında % 95 güvenirlilik düzeyinde anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Muhasebe Meslek Mensuplarının Ünvanlarına Göre Kruskal-Wallis Testi Farklılık Sonuçları

Faktörler		N	Sıra Ortalamaları	Asymp. Sig.
E- Dönüşüm Hakkında Memnuniyet Düzeyi	S.m.m.m. Stajeri	76	186,53	,388
	S.m.m.m	287	202,81	
	Y.m.m	6	231,67	
	Muhasebe Meslek Elemani	34	224,50	
E- Dönüşüm Bilgi Ve Uyum Düzeyi	Smmm Stajeri	76	223,49	,109
	Smmm	287	195,88	
	Ymm	6	275,17	
	MuhasebeMeslek elemanı	34	192,69	
Dijitalleşmeden Kaynaklı Kaygı	Smmm Stajeri	76	195,70	,192
	Smmm	287	200,06	
	Ymm	6	159,42	
	MuhasebeMeslek elemanı	34	239,94	

Muhasebecilerin ünvanlarına göre e-dönüşümden hakkında memnuniyet, e-dönüşüm bilgi düzeyi ve uyum, dijitalleşmeden kaynaklı kaygı konularındaki görüşleri arasında % 95 güvenirlilik düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Muhasebe Meslek Mensuplarının gelir durumuna göre e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyleri, e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında % 95 güvenirlilik düzeyinde anlamlı bir fark olup olmadığı Anova testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Muhasebe Meslek Mensuplarının Gelir Durumuna Göre Anova Testi Farklılık Sonuçları

		N	Ortalama	Std. Sapma	P(Sig)
E- Dönüşüm Hakkında Memnuniyet Düzeyi	2000 ve Aşağısı	31	3,39	0,71	0,336
	2001-3000	49	3,39	1,02	
	3001-4000	49	3,59	0,85	
	4001-5000	52	3,52	0,88	
	5001 ve Üzeri	222	3,63	0,86	
E- Dönüşüm Bilgi ve Uyum Düzeyi	2000 ve Aşağısı	31	3,54	0,59	0,499
	2001-3000	49	3,69	0,70	
	3001-4000	49	3,80	0,61	
	4001-5000	52	3,72	0,71	
	5001 ve Üzeri	222	3,72	0,64	
Dijitalleşmeden Kaynaklı Kaygı	2000 ve Aşağısı	31	3,04	0,73	0,023
	2001-3000	49	2,73	0,93	
	3001-4000	49	2,61	1,05	
	4001-5000	52	2,56	0,88	
	5001 ve Üzeri	222	2,61	0,92	

Muhasebe meslek mensuplarının gelir durumuna göre e-dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyleri ve e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyleri arasında p değerleri 0,05'ten büyük olduğundan % 95 güvenirlilik düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durumda H_{13} ve H_{14} hipotezleri reddedilmiştir. Ancak muhasebe meslek mensuplarının gelir durumuna göre dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında p değeri 0,05'ten küçük olduğundan % 95 güvenirlilik düzeyinde anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu durumda H_{15} hipotezi kabul edilmiştir. Muhasebe meslek mensuplarında hangi gelir düzeyleri arasında farklılık bulunduğunu belirlemek amacıyla Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış ve gelir düzeyi 2000 ve daha düşük olan gelir grubunun diğer gelir gruplarına göre daha fazla kaygı duydukları görülmüştür.

Muhasebe Meslek Mensuplarının mesleki deneyim sürelerine göre e-dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyleri, e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında % 95 güvenirlilik düzeyinde anlamlı bir fark olup olmadığı Anova testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Deneyim Sürelerine Göre Anova Testi Farklılık Sonuçları

		N	Ortalama	Std. Sapma	P(Sig.)
E- Dönüşüm Hakkında Memnuniyet Düzeyi	0-5 Yıl	74	3,40	0,85	0,170
	6-10 Yıl	87	3,60	0,90	
	11-20 Yıl	120	3,68	0,88	
	21yıl ve Üzeri	122	3,53	0,86	
E- Dönüşüm Bilgi ve Uyum Düzeyi	0-5 Yıl	74	3,65	0,69	0,090
	6-10 Yıl	87	3,75	0,61	
	11-20 Yıl	120	3,80	0,64	
	21yıl ve Üzeri	122	3,63	0,65	
Dijitalleşmeden Kaynaklı Kaygı	0-5 Yıl	74	2,73	0,88	0,875
	6-10 Yıl	87	2,70	0,91	
	11-20 Yıl	120	2,63	0,98	
	21yıl ve Üzeri	122	2,72	0,93	

Muhasebe meslek mensuplarının mesleki deneyim sürelerine göre e-dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyleri, e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyleri ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri arasında p değerleri 0,05'ten büyük olduğundan % 95 güvenirlilik düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durumda H_{16} , H_{17} ve H_{18} hipotezleri reddedilmiştir.

5.4. Korelasyon Analizi Sonuçları

Araştırmada kullanılan muhasebe meslek mensuplarının e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi, e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi değişkenleri arasındaki ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla korelasyon analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: Faktörler İlişkisi Korelasyon Analizi Sonuçları

Faktörler/Değişkenler	1	2	3
1. E- Dönüşüm Hakkında Memnuniyet Düzeyi	1		
2. E- Dönüşüm Bilgi Ve Uyum Düzeyi	,454*	1	
3. Dijitalleşmeden Kaynaklı Kaygı Düzeyi	-,046	-,285*	1

E-dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi ile e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi arasında % 95 güvenirlilik düzeyinde pozitif yönlü yüzde 45,4 oranında orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi ile dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi arasında % 95 güvenirlilik düzeyinde negatif yönlü yüzde 28,5 oranında orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. E- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi ile dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi arasında % 95 güvenirlilik düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

5.5.Regresyon Analizi Sonuçları

Çalışmada nedensellik arandığından belirlenen bağımsız değişkenin bağımlı değişkenler üzerindeki etkisini incelemek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır.

E-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyinin e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılan regresyon analiz sonuçları Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12: E-Dönüşüm Bilgi ve Uyum Düzeyi ile E- Dönüşüm Memnuniyet Düzeyi Arasındaki Regresyon Analizi Sonuçları

	B	Std. Hata	Beta	t	p
Sabit	1,245	0,229		5,439	0,000
E-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi	0,581	0,057	0,456	10,274	0,000
Bağımlı Değişken: E- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi					
R = 0,454 R ² = 0,207 F = 105,558 p = 0,000 Durbin-Watson: 1,834					

Elde edilen modelin t-testi p değerlerine göre anlamlı olduğu ve bağımsız değişken olan e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyinin bağımlı değişken olan e-dönüşüm memnuniyet düzeyi üzerinde % 95 güvenirlilik düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. Muhasebe meslek mensuplarının e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi arttıkça e- dönüşüm memnuniyet düzeyleri artmaktadır. Ayrıca e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi ile e- dönüşüm memnuniyet düzeyi arasındaki ilişki değerlerine bakıldığında, (R = 0,454 R² = 0,207 p= 0,000) bağımlı değişken e-dönüşüm memnuniyet düzeyinde meydana gelen değişimin 0,207'lik kısmını bağımsız değişken e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi açıklamaktadır. Durbin-Watson katsayısı (1,834) bağımsız değişken ile hata terimi arasındaki ilişkide sorun olmadığını göstermektedir. Bu veriler neticesinde, "H₁₉: E-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyinin e- dönüşüm memnuniyet düzeyi üzerinde pozitif etkisi vardır." hipotezi kabul edilmiştir.

E-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyinin dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılan regresyon analiz sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13: E-Dönüşüm Bilgi ve Uyum Düzeyi ile Dijitalleşmeden Kaynaklı Kaygı Düzeyi Regresyon Analizi Sonuçları

	B	Std. Hata	Beta	t	p
Sabit	4,226	0,261		16,164	0,000
E-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi	-0,386	0,065	-0,285	-5,965	0,000
Bağımlı Değişken: Dijitalleşmeden Kaynaklı Kaygı Düzeyi					
R= 0,285 R ² =0,081 F= 35,581 P= 0,000 Durbin Watson: 1,933					

Elde edilen modelin t-testi p değerlerine göre anlamlı olduğu ve bağımsız değişken olan e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyinin bağımlı değişken olan e dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi üzerinde % 95 güvenirlilik düzeyinde negatif yönlü anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. Muhasebe meslek mensuplarının e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi arttıkça dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyleri azalmaktadır. Ayrıca e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi ile dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi arasındaki ilişki değerlerine bakıldığında, (R = 0,285 R² = 0,081 p= 0,000) bağımlı değişken dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyinde meydana gelen değişimin 0,081'lik kısmını bağımsız değişken e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi açıklamaktadır. Durbin-Watson katsayısı (1,933) bağımsız değişken ile hata terimi arasındaki ilişkide sorun olmadığını göstermektedir. Bu veriler neticesinde, "H₂₀: E-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyinin dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi üzerinde negatif etkisi vardır." hipotezi kabul edilmiştir.

6. SONUÇ

Dijitalleşmenin etkileri tüm meslek, sanayi ve bireylerde yaygın şekilde görüldüğü çağımızda, ayakta kalanlar ve başarıya ulaşanlar hiç şüphesiz bu değişim ve etkileşmeye uyum sağlayanlar olacaktır. Muhasebe meslek mensupları muhasebe mesleğinde yaşanan bu dijital dönüşüm hakkında ne kadar hızlı uyum sağlayacakları, dijitalleşme konusunda elde edecekleri bilgi düzeyine ve dijitalleşen muhasebe sistemlerine uyum sağlamalarına bağlı olacaktır.

Bu çalışmada muhasebe meslek mensuplarının e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeylerinin e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyine ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyine etkisinin ölçülmesidir. Ankara ilinde faaliyet gösteren 403 muhasebe meslek mensuplarına (SMMM Stajyeri, SM,

SMMM ve YMM) uygulanan çalışmada elde edilen veriler, katılımcıların farklı demografik özelliklerine göre analiz edilmiştir. Katılımcıların bazı teknolojik yenilikler hakkında bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla sorulan birkaç soruda, Bulut bilişim ve yapay zeka hakkında ortalama bir bilgi düzeyine sahip oldukları, nesnelere interneti ve blockchain hakkında bilgisi olmayanların yüksek olduğu görülmüştür.

E- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi, e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi olarak toplam 3 faktörde incelenen bulgularda, muhasebe meslek mensuplarının cinsiyete göre bu 3 faktörde farklılık bulunmadığı, kadın ve erkeklerin genel olarak e-dönüşüm hakkında memnun oldukları, e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeylerinin ortama olarak % 75 düzeyinde olduğu ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür.

Katılımcıların eğitim düzeyi bakımından 3 faktör incelendiğinde, e-dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi arasında bir farklılık olmadığı ancak lisansüstü mezunlarının lisans mezunlarına göre e-dönüşüm ve uyum düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç dijitalleşme konusunda güncel bilgi ve becerilere ulaşmak için yüksek lisans ve doktora yapan muhasebe meslek mensuplarının bilgi ve uyum düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Muhasebe meslek mensuplarının yaş değişkenine göre e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi, e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi incelendiğinde yaş değerlerine göre 3 faktörde de bir farklılık bulunmadığı ve tüm yaş gruplarında ortalama olarak % 70'lik bir memnuniyet düzeyi, % 75'lik bilgi ve uyum düzeyi ve % 50'lik bir kaygı düzeyi olduğu görülmüştür. Bu durum tüm yaş gruplarındaki katılımcıların dijitalleşme konusunda benzer bir algıya sahip olduklarını göstermektedir.

Muhasebe meslek mensuplarının gelir durumuna e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi, e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi incelendiğinde, tek farklılık dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyinde yaşanmıştır. Bu faktörde de sadece 2000 TL ve aşağısında gelire sahip olan bireylerin kaygı düzeyi diğer tüm gelir gruplarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Özellikle evrak ve yardımcı hizmetlerde çalışan muhasebe meslek elemanlarında oluşan bu gelir grubunun temel kaygısı dijitalleşme ile birlikte kendi pozisyonlarına olan ihtiyacın azalması veya ortadan kalkmasıdır. Ayrıca muhasebe meslek mensuplarının unvanlarına göre ve mesleki deneyim sürelerine göre yapılan analizde de tüm unvanlara ve meslek deneyim sürelerine göre 3 faktörde bir farklılık bulunmamıştır.

E- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi, e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi arasındaki ilişkiye bakıldığında yapılan regresyon analizinde, e- dönüşüm bilgi ve uyum

düzeyinin e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi üzerinde pozitif ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi üzerinde de negatif bir etki olduğu görülmüştür. Buna göre muhasebe meslek mensuplarının dijitalleşme hakkındaki bilgi ve uyum düzeyi arttıkça dijitalleşme hakkındaki memnuniyetleri artmakta ve dijitalleşmeden kaynaklanan kaygıları azalmaktadır.

Bu bulgular bize, tüm insanlarda olduğu gibi muhasebe meslek mensuplarında da değişime karşı olan direnç yerini merak ve yenilenmeyle değiştiğinde mesleki memnuniyetin artacağını ve meslekle ilgili gelecek kaygılarının azalacağını göstermektedir. Muhasebe meslek mensuplarına bu çalışma bulgularına göre yapılacak önerilerden birincisi hayat boyu öğrenme kavramından da yola çıkarak dijitalleşme hakkında bilgi ve beceri düzeylerini arttırmak olacaktır. Dijitalleşme konusunda yapılacak seminer ve konferansların takibi, dijitalleşme ile muhasebe mesleğini yakından ilgilendiren dijital programların öğrenilmesi ve uygun programlarda lisansüstü eğitimi almak olacaktır. Dijital teknolojik yenilikler ile beraber muhasebe meslek mensuplarının mesleki deneyim ve tecrübeleri ile birlikte dijitalleşme konusunun derinlemesine kavrama noktasında yeterli donanıma ilişkin eğitim çalışmalarını tamamlamaları gerekmektedir. Bu noktada meslek örgütleri bu eğitim çalışmalarını üyelerine ücretsiz ve zorunlu bir şekilde verilmesi noktasında zaman kaybetmeden gerekli çalışmaları başlatmaları gerekmektedir. Böylece muhasebe meslek mensuplarının dijital çağa adaptasyonları sağlanmış olacaktır. Muhasebe meslek mensuplarının dijitalleşmesinin getirmiş olduğu yenilikler ile ilgili gerekli donanımları edindikleri takdirde, hem finansal raporlamanın hazırlanmasında hem de aynı zamanda analizlerini gerçek zamanlı, güncel piyasa koşullarına uygun danışmanlık faaliyetleri birlikte sunabilecekleri, bilişim konusunda yetkin, öngörülerini geliştirmiş olacaktır.

Yapılan araştırma ile çağın gereği olan dijitalleşme konusunda muhasebe meslek mensuplarını Hibrit sistemli bir mesleki gelecek beklemekte, mesleki bilgi ve donanım yanında, bilişim konusunda yetkin, analiz konularında uzman, danışmanlık boyutunda geleceğe yön veren, hukuk bilgisi ve ekonomi bilgisi ile tam donanımlı yeni bir model oluşmuştur. Dijitalleşmenin gereği yeni model olan Hibrit Muhasebe Sisteminin uygulaması konusunda, meslek örgütlerinin yanında meslek mensuplarının, kendilerine ve mesleğe katkıları teknolojik yeniliklere uyum anlamında önemlidir. Önerilen bu yeni model ile muhasebe mesleğini yapanların, mesleki anlamda maksimum fayda, değer ve kazanç sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma konusu alanında yapılacak çalışmalarda farklı anakütle ve örneklemeler kullanılarak elde edilen sonuçların bölgesel olarak karşılaştırılması yapılabilir. Ayrıca meslek odalarının katkısının da bağımsız bir değişken olarak kullanılması ve e- dönüşüm bilgi ve uyum düzeyi ile

birlikte e- dönüşüm hakkında memnuniyet düzeyi ve dijitalleşmeden kaynaklı kaygı düzeyi üzerindeki etkisinin incelenmesi araştırma modelinin kapsamını genişletecektir.

KAYNAKÇA

Akgül, A. & Çevik, O. (2003). *İstatistiksel Analiz Teknikleri*: Emek Ofset, Ankara

Aksu, İ. (2017). Bilişim Teknolojisinden Muhasebeye Açılan Pencere: Bulut Muhasebesi. *Birey ve Toplum Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 13, 79-102

Antepli, A. (2018). Endüstri 4.0; Muhasebe Eğitimine Ve Muhasebecilik Mesleğine Yansımaları. *Uluslararası Sosyal Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi (JSHSR)*, 13/30, 369-386

Bozkurt, S.(2019).*Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Sorunlarının Tespitine Yönelik Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi)*. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, Türkiye

Cemalcılar, Ö. & Önce, S. (1999). Muhasebenin Kuramsal Yapısı. *T.C. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi yayınları*, No. 150

Davutoğlu, N. A., Akgül B. & Yıldız E., (2017). İşletme Yönetiminde Sanayi 4.0 Kavramı İle Farkındalık Oluşturarak Etkin Bir Şekilde Değişimi Sağlamak. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(52), 544-567

<https://www.endustri40.com/burak-kesayak-> . Erişim tarihi: 10.06.2021

Eğilmez, M. (2019 Kasım 12). *Dijital Yönetim ve Kırılma Konferansı, BIST*.

<https://www.mahfiegilmez.com/p/makaleler.html>

Ergüden, A. E., Kaya, C. T., Tanyer, B. & Türkyılmaz, M. (2018). Endüstri 4.0'in Getirdiği Devrimsel Değişimler Işığında Muhasebe Sistemlerinin Yeniden Yapılandırılması. *Muhasebe ve Denetime Bakış, Accounting & Auditing Review*, 18(54):139-148

Erturan, E. İ. & Ergin, E. (2018). Muhasebe Mesleğinde Dijitalleşme: Endüstri 4.0 Etkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (Asos Journal)*, Yıl: 6, Sayı: 72, 153-165

Evans, D. (2011). The Internet of Things: How the Next Evolution of the İnternet is Changing Everything. *CISCO white paper*, (1): 1-11

Fırat, H. (2004). Globalleşmenin Ülkemiz Muhasebe Mesleğine Yarattığı Fırsatlar. *Türkiye Muhasebe Denetim Sempozyumu*, No: 49, 204

Freeman, C. & Soete, L. (2003). *Yenilik iktisadi (The Economics Of Industrial İnnovation)* (Çeviri, Türkcan, E.), Ankara: TÜBİTAK Yayını

- Gabaçlı, N. & Uzunöz, M. (2017). IV Sanayi Devrimi: Endüstri 4.0 ve Otomotiv Sektörü. *3rd International Congress on Political, Economic and Social Studies*, 149-174
- Gimpel, J. (1997). *Ortaçağda Endüstri Devrimi*, (Çev. Özüaydın), Ankara, [Tübitak](#)
- Gökgöz, A. & Zeytin, M. (2012). Muhasebe Mesleğinin Seçilmesini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Yalova Ve Bilecik İlleri Örneği. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 4(8), 67-85
- Güvemli, O. (1994). Luca Pacioli ve Muhasebenin 500. Yılı. *İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, Yayın No:2*, İstanbul
- Gökçen, G. & Özdemir, M. (2016). Türkiye’de Muhasebe Uygulamalarından E-Defter Ve E-Fatura Uygulaması. *Öneri Dergisi*, 12 (46) , 137-154
- Güzel, M.(2010). Muhasebe Tarihi ve Gelişimi. İstanbul. 80 <http://www.muratguzel.net>
- Hollander, A., Denna, E., & Cherrington, J. O. (1999). *Accounting, Information Technology And Business Solutions*. McGraw-Hill/Irwin, 1999
- Kane, G. C., Palmer, D., Phillips, A. N., Kiron. D. & Buckley, N. (2015). Strategy, not Technology, Drives Digital Transformation - *Becoming a digitally mature enterprise*, <https://sloanreview.mit.edu/projects/strategy-drives-digital-transformation/> Erişim tarihi: 01.06.2021
- Karagöz, Y. (2017). *SPSS ve AMOS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Karajovic, M., Kim, H. M., & Laskowski, M. (2019). Thinking Outside the Block: Projected Phases of Blockchain Integration in the Accounting Industry. *AAR Australian Accounting Review*, 29 (2). 319-330
- Kaya, A. (2017). Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelerde Bulut Bilişim Farkıyla. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* , (63) , 259-275
- Krejcie, V. R. & Morgan, W. D. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607 – 610
- <https://www.manufacturingpolicy.eng.cam.ac.uk/policies-documents-folder/germany-industrie-4-0-smart-manufacturing-for-the-future-gtai/view> Erişim Tarihi: 30.06.2021
- Mell, P. & Grance, T. (2011). The NIST Definition of Cloud Computing, <http://faculty.winthrop.edu/domanm/csci411/Handouts/NIST.pdf>, Erişim Tarihi: 19.06.2020

- Mokyr, J. (1998). (American & European Economic History) The British Industrial Revolution -An Economic Perspective-. *United States of America: Westview Press*
- Mucuk, İ. (1993). *Modern İşletmecilik*. İstanbul: Der Yayınları
- Sevilengül, O. (2005). *Genel Muhasebe*. 12.Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi
- Sharma, S. (1996). *Applied Multivariate Techniques*. Jhonn Wiley & Sons Ync.; 116, New York. (Lewis-Beck vd. 1994:112-113),
- Stone, P., Brooks, R., Brynjolfsson, E., Calo, R., Etzioni, O., Hager, G., Teller, A.(2016). Artificial Intelligence and Life in 2030. Stanford University. Stanford: One Hundred Year Study on Artificial Intelligence: *Report of the 2015-2016 Study Panel*
- Şeker, T. B. (2005). Bilgi Teknolojilerindeki Gelişmeler Çerçevesinde Bilgiye Erişimin Yeni Boyutları, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (13), 377-391
- Tekbaş, İ. (2018). *Dijitalleşmenin Muhasebe Mesleğine Ve Meslek Mensuplarına Etkileri Üzerine Bir Araştırma Ve Yeni Bir Kavram Önerisi: Mali Mühendislik . (Yüksek Lisans Tezi)*. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye
- Tekbaş, İ., Kurnaz, E. & Azaltun, M. (2018). Dijital Muhasebe Okuryazarlığı: Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma. *5th International Congress on Accounting and Finance Research (ICAFR '18)*. Seferihisar, İzmir
- Tenik, Ö. (2019). Teknolojik Gelişmelerin Muhasebe Mesleğine Etkileri: Muhasebe Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Uygulama. *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)* 2019 Vol:5 Issue:39 pp:3824-3832
- https://www.turmobil.org.tr/Arsiv/TurmobilGaleri/Dosyalar/67fdc9bf-e5c8-4d99-a5ce_e9606302f5ed/632019_220625_c90f3946-ce80-47e2-8e00-1bf241997e57.pdf. Erişim Tarihi: 01.7.2021
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Dijitalleşme>. Erişim Tarihi: 01.7.2021
- Yalkın Koç, Y. (2001). *Genel Muhasebe İlkeler Uygulamalar*. Ankara: Turhan Kitabevi
- Yılmaz, A. (2004). *Kurumsal Kaynak Planlama (ERP).(Yüksek Lisans Tezi)*. Sakarya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Sakarya
- Yücel, G. & Adiloğlu, B. (2019). Dijitalleşme - Yapay Zeka ve Muhasebe Beklentiler. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (17), 47-60
- Yürekli, E, Gönen, S. & Şahiner, A. (2016). E-Fatura Uygulamasına İlişkin Bir Değerlendirme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (Asos Journal)*, Yıl: 4, Sayı: 35, 290-302

